

HIZKUNTZALARI HANDI BAT

Badira hogei urthe baino gehiago Satur eta Erritta Bilbo'ra biziten ethorri zirala. Halan ta guztiz ere, barregarria da euren erdera mordoilloa. Berba batzu esan orduko, urrunetik igarten zaie euskaldunak dirana eta eztutela erderaz, ez ohiturarik, ez erreztasunik. Eta hogei urthetan ikasi eztutena, esan leike inoiz ere ezabela ikasiko. Zaharregiak dira. Agurea eta atsoa erdeldun berriak dira, berehalaxe igarten zaie, eta erdeldun berriak izanen dira hil arte. Eztago dudarik.

Euren seme-alabak euskaldun jatorrak dira, eta erderaz ere, edozein bilbotar baten moduan dakite, erdeldun-berritasun tantarik gabe. Pedro, anairik zaharrena izan ezik, danak dagoz euskaldunekin ez-konduta. Eta iloba guztiek ere, ederto egiten dabe euskaraz, Pedro'ren semeak izan ezik.

Eguneko lanak bukatu ostean, zortziretan inguru, askotan biltzen dira seme-alaba guztiak, euren emazte, senar, eta seme-alabekin Satur eta Erritta'nean, eta agure-atso maitagarriek zorintasan handia sentitzen dute, famili ugariaren biltzarretan, adin guztietako euskaldunetz inguratuta arkitzen diralarik. Badira hunelako paradisu-antzeko euskal ugarteak Bilbo'ko erdal itsasoan.

Pedro be, sarri joaten da hara emazte ta seme-alabekin, eta orduan denek atheraten dute euren erdera, nahiz mordoillo, nahiz akats-bako, baina bakharririk noizik behin. Eta erdeldunak aurrean dagozalarik ere, han ezta egiten ia euskaraz baizik. Hain sakona da denek sentitzen duten aiton-amonenganako maitetasunezko errespetoa.

Saiatu zan Pedro urthe batzutan seme-alabei euskaraz irakasten, baina azkenean aspertu egin zan. Aitaren aldats gorako ahaleginak faltatzen zitzaizkielarik, laster ahaztu jaken ikasi zuten aphurra.

Pedro'ren semerik zaharrenari (muthil zolia bera) Iñaki deritxa. Banku batean egiten du lan, ekarten du dirua etxera, eta hitz guttitau esateko, seme ona da. Nahikoa litzake hau gurasoentzat berekin pozik egoteko. Baina ezta hau dana: egunoro egunoro, bankutik irten eta,

Iñaki ezta joaten ardantegietara; inork agindu gabe, irakasle baten-gana joan eta ordubethe egoten da ingleseztan ikasten. Gero etxean gau-oro egoten da apal-ostean xixau xixau ingleseztan ikasgaiak ozenki esaten. Eta bere gurasoak zilegizko harrotasunez betherik bizi dira. Ezta gutti semea hizkuntza bat ikasten hastea halako zaletasunez, inork akulatu gabe.

Maixu batek irakasten dio inglesa. Edozein gai irakasteko, ezta go bere moduko pedagogu zaharren antzekorik. Liburuetan dagoz gauza guztiak, liburuak buruz ikastea da beraz ajolik handieneko zeregina edozer ikastea behar dutenentzat. Gutti dira liburuak buruz ikasteko borondatea behar dan bezain thematsua dutenak. Bainan ezta ajola, maixu hunek saltzen dizu borondate hori, eta oso merke gainera, Iñaki'k aurrerapen handiak lortzen ditu bere laguntzaz, eta laguntza huni esker, hitz arrotzen misteriozko soinuek etxeko bazterrak bethetan dituzte, bide batez gurasoen bihotzak alaiturik.

Bainan Iñaki'ren adiskide batentzat borondatea ezta dana. Inglesezko ikasle bera be, adiskide hunek orain duan irakaslea laga eta ingles jator batengana berekin joateko ta joateko esaten dio. Etzan errez aldatuko gure muthilaren iritzia adiskidearekin ados egoteko, beste egunean gerthatu zitzaiona jazo ezpaltz.

Beste egunean Iñaki zapatak erosten joan zan amagaz, eta ingles batzu zituan denda batean, senar-emazteak antza, eta dendan zauden guztiak bezela, ohartu zuan nola zebiltzan gizon inglesa eta neska saltzailea alperriko ahaleginetan, elkar ulertu ezinik. Inglesak etzekian *si* eta *no* baizik, eta neskeak etzekian, ez ta *yes* edo *no* bere.

“Oye, Iñaki”, esan zion amak gure muthilari, “¿Por qué no les ayudas un poco?”

Iñaki lotsati xamarra da eta asko kostatu zitzaion eurenganutzen ausartzea, bainan azkenean, joan eta,

“Nahi zer zuek?” galdetu zion ingleseztan.

Jende guztia Iñaki'ri so jarri zan, erdi errespetoz, erdi bekaiztasunez betheta. Ama harrotuta zegoan, semea denek miretsia ikusirik. Touristek bira egin zuten Iñaki ikusteko. Biak zauden harrituta. “Nahi zer zuek?” galdetu zion berriz Iñaki'k.

Trukatu begitada bana elkarrekin, eta begiak eta ahoa zabal zabal Iñaki'ri begira, touristek sorbaldak jaso zituzten. Etzioten ulertu hitzik ere.

Jende guztia barrezka hasi zan.

Ahalgez betherik Iñaki gorri gorri jarri zan, eta berehala athera zan dendatik amagaz ezer erosi gabe.

Pentsatu ta pentsatu, azkenean bere irakaslea utzi eta esandako adiskidearekin joan zan Ingalaterran jaiotako irakaslearengana.

Hoge bat ikasle zauden classe hartan, danak Iñaki baino askozaz

guttiago ikasiak, bi ilabethe baizik ezpaitziran egon ikasten, eta hara joan orduko berak urthe bethe ta erdi zigortu baitzituan egunoro egunoro famili guztiaren belarriak hitz arrotzen soinu garratzekin. Bazekian berak, bere adiskideak esanda, nola classeko muthilek berrogei bat horri-alde eskasak ikasi zituzten, Berak ordea bi liburu zekizkin azaletik azalera, hitz bakhar bat ere utzi gabe.

Ikasteko gogo handiarekin, adi adi jarri zan classea hasi zanean, Irakaslea hizketan hasi zan, Iñaki'rentzat hizkuntza ezezagun batean. Harrigarria iduritzen zitzaion hain differentea izatea inglesaren soina Inglaterrako irakaslearen ezpainenetan... Bainan zer da hau? Zelan izan leike hitz bakhar bat ere ez ulertzea?... Etsituta zegoan, ordu-rainoko lan guztia alperrik egina iduritzen zitzaion. Artean irakaslea xixau xixau denbora guztian eta classe guztia bere ezpainenatik zintzilik... Hau ezin leike izan egia! Oso sarri esaten dira inglezaz hitz batzu, esate baterako: *with, out, in, I, you...* eta beste hunelako asko, berak oso ongi ezagutzen zituanak. Bainan adi adi egonarren, hunelako hitzen artean ere, bat ere etzuan arrapatzen... Bazirudian ruso edo txino edo batek daki ze hizkuntza zan entzuten zuana!... Eta bera izan ezik denek ulertu! Hau da bai handia! Berrogei horri-alde eskasak berak baino gehiago ulertu!...

Irakasleak esandako zerbait entzun eta classe guztia barrezka hasi zan, Bera zan han ezer ulertzen etzuan bakharra. Jo ukondoaz alboan zeukan adiskidea eta

“¿*Qué ha dicho?*” galdetu zion.

Ahoretik erranak izanarren, hitz hauiek irakaslearen belarriak iritxi zituzten.

“*Khe, nou entxiende?... Parua entxenduer el khasteliano khe io habluo txendruá khe venir una semene.*”

Hau bai ulertu zion ondo ondo. Eta orduan khonturatu zan irakaslea españolez ari izan zala denbora guztian.

Saiatu zan bere irakasle berriarekin eta lortu zuan españolez esaten zuan guztia ulertzea. Lau edo bost gauzatto baino etzituan esaten inglezaz classe bakhaitzean irakasle harek.

Behin agerian ipini zituan bere aurrerakada handiak amerikano batekin. On Felix'ek deitu zion telephonuz. Amerikanu bat zegoala berekin hizketan eta ethorteko mesedez, ezpaitzion ulertzen hitzik ere. On Felix aitonaren herrikoa eta aphaiza zan. Askotan ethorten zan aitona ta amonarengana, herriko eta aspaldiko gauzez hitz egitera.

Joan zan Iñaki aphaizak esan zion tokira eta

“*Mira a ver lo que quiere ese joven que no puedo entenderle*”, erran zion On Felix'ek.

Amerikanua bi metro luze eta argala zan. Ileak artobizarren kolorezkoak zituan.

Ea eliza katoliku bat non arki zezaken nahi zuala jakitea esan zion inglesezt Iñaki'ri.

Iñaki'k, inglesezt berak ere, baietz ihardetsi zion, aphaiz hura katolikua zala.

Besteak: ez, ez, ea eliza katolikua non othe zegoan, e-li-za ka-to-li-ku-a.

“¿*Qué dice?*” aphaizak Iñaki'ri.

“*Pregunta si es usted sacerdote católico*” eta amerikauari inglesezt, baietz katolikua dala.

Orduan Iñaki ta amerikaua elkar-hizketa luze batean hasi ziran inglesezt, eta On Felix'ek harrituta entzun zuan dana, hitz bakhar bat ere ulertu gabe.

Amerikauak: Ezin zituala berezi kristinau elizeen artetik eliza katolikuak barruan sartu gabe, eta esateko mesedez non arki zezakean bilhatzen zuana.

Iñaki'k: Aa! bai, aphaiza katolikua dala.

Amerikauak: Eliza bat behar zuala, ez aphaiz bat.

Iñaki'k: Aphaiz hunek, On Felix'ek, jakin ez inglesezt, baina ezkerreko elizan jakin eta erran non bizi inglesezt dakian aphaiz katoliku bat, beregana joan eta kofesatzeko.

Amerikauak: Etzuala nahi kofesatzerik, mezea entzutea baizik.

Iñaki'k: Ederki, hor bazterra, joan, eta gero ezkerria.

Amerikauak: “*Thank you!*”

Eta joan zan, Iñaki'k eskuaz erakusten zion tokitik.

“¿*Qué quería?*” On Felix'ek Iñaki'ri.

Iñaki'k: Inglesezt kofesatzea nahi zuala, eta berak horko ezkerreko elizara bidaldu zuala, inglesezt dakian aphaiz baten bizi-tokia galde egin zezan.

Iñaki'ren aiton-amonekin arkitu zanean On Felix'ek amerikauarekin gerthatutakoa khontatu zien:

“Neuk eneban aittuten eze'be” erran zien, “eurek inglesezt konpontzen ziran alkarregaz, Iñaki ta amerikaua, eta eurek bai, ondo aittuten ebezan alkarren berbak, Eztakit nik besterik. Iñaki'k esa'ustan erderaz zetan ebillen amerikaua, eta zelan bi'aldu eban gura'ban lekura”.

Iñaki'ren aitak adiskide guztiei khontatu zien On Felix'ek esandakoa, eta batzuei behin baino gehiagotan. Bazekian berak hunelako gauzetan entzuleak baino poz handiagoa hartzen duala esaleak, eta gastatu zuan dirua hunegaitik entzuleei konbidatzen.

“Erderaz baño hobeto e'itten deu” khontatzen zion bigarrenez Odon bere adiskide mamiari, bere dirutik eskatutako ardoaren aurrean, “On Felix'ek, gurera ethorten dan abade batek, entzun eutson behin

amerikanu bategaz berbaka, eta amerikanoak baño hobeto e'itten eban berak inglesezt'.

Odon'ek harrituta, baietz egiten zion buruaz, ardo txurrutada bat hartu ostean. Benetako adiskide on bat zuan Odon. Hirugarrenez, laugarrenez, zenbat-nahigarren aldiz... bethi harrituko zitzaion lehendik entzundako gauzez, edaten konbidatu ezkeru.

Iñaki'ri Pikinglix ezarri zioten gaitzizenez. Bere ospea gero ta handiagoa egin zan. Behin Pedro'ren adiskide batzuk Frantzi ta Inglaterratik itzuli bat hartzea erabagi zuten. Urthe guztian egon ziran gero dirua aurreratzen eta gordetan udarako, itzulia egiteko. Euretako batek oso ondo zekian frantzesez, eta asko edo gutti, denek zekiten zerbait Frantzi'tik konpontzeko, bainan inork ere ez inglesezko hitz bakhar bat ere. Eta Inglaterra'tik lasai lasai ibilteko, Pikinglix eramatea erabagi zuten. Pedro etzan kabitzen praktetan, eta pozik eman zien baimena. Iñaki be pozik gerthatu zan itzuli ederra egitera, dana ordaintzen ziotela jakin zuanean.

Frantzi'tik zeihar zoaztelarik etzan gerthatu ezer khontatzea merezi lukenik. Bera zan gizonen arteko gazte bakharra, eta aitaren adineko gizonekin ibili behar izanik, euren gustuak jarraitu behar izan zituan. Halan ta guztiz ere pozik ibili zan.

Paris'tik avioiz joan ziran Inglaterra'ra. Eurekin zoan jaun batek seme bat zuan Inglaterra'n ikasten, eta lehenengo lehenengoz ikaslea bisitatzea erabagi zuten.

Avioietik jeitxi ta HER MAJESTY'S CUSTOMS edo Douane edo Aduana (edo, euskaraz esateko, gobernamentuaren lapurretatokia) igaro behar zuten.

Muga-diru-khentzaileak inglesezt galdetu zien ea han ikusten ziran lau maletak othe ziran eurek zekarren guztia.

Iñaki'k berehala erantzun zion inglesezt. Ez, gu España'tik gatoz, ihardetsi zien.

Besteak, ederki, eta paper bat emanik, agiri hura mesedez irakurteko esan zion.

Oso ongi ulertzen zuan gure muthilak idatzitako inglesa, sakeletik hiztegia athera eta horrietan hitz batzu bilhatuz gero.

Aide-portuan bertan hartu zuten taxi bat.

Taxi-zainak ea nora zoazten galdetu zienean, Iñaki'k.

"*University*" erantzun zion.

Taxi-zainak berriz, ea zein etxetara joan behar zuten. Iñaki'k berriz.

"*University*" esan zion.

Besteak, bazekiela, bainan esateko zein etxetara, zein e-txe-ta-ra.

Iñaki'k urduri urduri:

"*University! University!*"

Besteak, tira, ondo dagola, idazkaritzaetxera eramane zituala.
 Iñaki'k: "No, no. *University!*"

Besteak baietz, unibersidadera eramane zituala, bainan unibersidadeak etxe asko zituala.

Harrizko jauregi baten aurrean gelditu zan taxia.
 Iñaki'k: "*University?*" galdetu zion taxi-zainari.

Besteak baietz, eta maletak athera ta kale ertzean utzi zituan.
 Taxi-zainak: hamabi *shilling* eta zazpi *pence*.

Iñaki'k: hamabi?...
 Besteak: hamabi *shilling* eta zazpi *pence*.

Iñaki'k billete bat ematen dio eta besteak gehiegizko dirua atzera eman eta alde egiten du.

Iñaki ta lau adiskideak harrizko etxeari so gelditu ziran.
 Gizon bat igaro zan, Iñaki'k etzion galdetu ezer. Prisekin zoan.
 Muthil bat igaro zan. Iñaki'k:
 "*University?*" galdetu zion.
 "*What did you say?*" galdetu zuan muthilak (ea zer esan zuan).
 "*University?*" galdetu zion berriz Iñaki'k.
 "*Yes*", esan zuan muthilak, eta alde egin zuan.

Neska bat igaro zan. Iñaki'k
 "*University?*" galdetu zion.
 Neskeak baietz, ederra zala, ez al zan egia?
 Iñaki'k: adiskide estudiantu (bere adiskide batek han estudiantzen zuala nahi zion adierazo).
 Neskeak baietz, berak han estudiantzen zuala.
 Iñaki'k: ez, ez, adiskide adiskide, esan zion bere bularrari apuntetan.

Neskeak: Aa!... zure adiskide batek? Ederki. Eta alde egin zuan.
 Azkenean, maletak hartu eta bostak sartu ziran harrizko etxe handiaren athe nagusitik.

Sartu ta mahai luze baten gainean *Information* irakurri zuten.
 Iñaki'k hartu paper batean hango ikaslearen izenak eta zuzenbidea eta mahaiz bestaldean zegoan neska bati eman zion. Neskea telefonuz hasi zan. Ikaslea beste etxe batean zegoan.

Denbora asko baino lehen han agertu zan muthila.
 Besarkada bat ematen ziolarik, muthilaren aita oso pozik zegoan eta irrino batekin eman zizkion eskerrak Iñaki'ri bere laguntzagaitik.

Etzan euren asmoa ikaslearekin ibiltea, muthilak bere zereginak baitzeuzkan, bainan arren eta arren eskatu zion aitari eurekin joaten uztea, eta azkenean baietz esan zion, eta hango irakasleen baimena lortu ostean, joan zan eurekin.

Astebethe ibili ziran Ingalaterra'tik, ahal zituzten gauza guztiak ikusten, eta ikaslea Iñaki baino berritsuagoa izanik, gure muthila

ixilik ibili zan denbora guztian, bere ingesezko jakintza sakona era-
kutsi gabe, besteari hitza ez khentzearren.

Iñaki hizkuntzalari handi bat da. Esan duguna ezta ezer. Ezta harrigarria hain ondo jakitea ingelesez mintzatzen ia hiru urthe egu-
noro egunoro ikasten saiatu ostean. Harrigarriagoa da euskararekin
gerthatu zitzaiona. Oso txarrak dira euskaraz ikasteko liburuak. Esan
leike dana eginda ematen diotela ikasleari ingelesez ikasteko liburuek,
dana arkitu leikela liburuetan. Euskaraz ikastea nahi duanak ordea,
dana egin behar du ia liburuen laguntzik gabe. Hizkuntzak ikasteko
liburutarik bikainenak munduan, ingelesez ikastekoak dira, txarrene-
tarikoak ordea euskaraz ikastekoak. Iñaki'ren meritu handia norai-
nokoa dan ulertzeko ezta galdu behar hau bistatik.

Hiru ilabethe saiatu ostean, bera zan famili guztikoen arte euska-
raz hobekien zekiena. Aitona gaxoak, gizon arrunta eta jakituri gut-
tikoa izanik, etzituan ulertzen Iñaki'ren azalpen sakonak.

“Iñaki'k ingles asko daki” erraiten zion Pedro'ri iloba jakituna-
ren aurrean, “eta ezteutsat meriturik ukatuko. Baña euskerazko esa-
kerakaz hasten danian ixilik egoteko esan bihar jako”.

“Aitxixta” esan zion Iñaki'k *aittä* esan beharrean, “ez dozu
esan bihar hori holan. Esan bihar dozu: euskerazko gauzen ganian
berba egiten hasten danian ixilik egon dadin esan bihar deutsagu”.

“Gauzen ganian berba egin?... Eztiñot nik berba egiteko inora
igon bihar dozunik!”

“Aitta”, esan zion Pedro'k Satur'i, “Iñaki'k arrazoia deu. Zuk
erdera gitxi dakizu. *Sobre las cosas* esaten da erderaz, eta *sobre* eus-
keraz ganian da. Gauzen ganian esan bihar da euskeraz”.

“Eta ixilik egon dadin?” itandu zion Satur'ek, “egon dadin, egon
dadin... *ixilik egoteko* esan dogu bethi euskeraz... zetako da *egon*
dadin hori?”

“Iñaki'k asko daki aitta”, erran zion orduan Pedrok, “ixilik ego-
teko, *para estar callando* da. Zuk erderaz be *hay que desirle para estar*
callando esaten dozu, eta hori erdera mordoilloa da. Euskeraz be
ixilik egoteko esatia, euskera mordoilloz berba egitia da”.

Hogei urthe ingelesez ikasten egon balitz ere, Iñaki'k elioteke ira-
katsiko ingelesei euren hizkuntzaz ondo hitz egiten. Euskaraz ikasten
hasi bezain laster ordea, euskaldun jatorrei euskaraz irakasten saia-
tuko da. Gauza onak etxekoentzat bakharrik gordetea eztago gaizki.
Bainan gauza onak neurtuta eman behar dira, larregi eman ezkeru
danak baitira kaltegarriak. Gatzatua ona da, bainan gatzatuarekin ere
itho leike gizon bat. Eztakienari irakastea urrikalpenezko egin-
tza bat da, bainan bethi irakasten dabilena, nazkagarri egiten da.
Iñaki'k gehiegi irakatsi zion Satur bere aitonari denbora labu-

rrean, eta neurritik gaineko erakaspen hauk entzutea, gatzatuagaz ithotea lez zan Satur'entzat, eta Iñaki agertzen zanean nahiago izaten zuan bere erdera mordoilloarekin hastea euskaraz hitzegitea baino.

Eztitugu ukatuko Iñaki'ren merituak. Ados gagoz hizkuntzalari handi bat dala diotenekin. Baina beralako askogaz, agur gure euskara maitea! Berekin sartu zan sugea Bilbo'ko euskal paradisu hartan, eta lehen inoiz gerthatu etzana gerthatzen da orain han: ia inoiz ere ezta egiten euskaraz. Behintzat, sekula ez Iñaki'ren aurrean.

OSKILLASO.

